

beszerzése nagy anyagi áldozatokat kíván; de a társadalomtudományi társaságnak kötelessége módot találni arra, hogy mindezeket beszerezze s ezzel egy olyan könyvtárt teremtsen, melyben ne csupán a szaktudós találjon anyagot munkálkodásához, hanem a melyben a hazai intelligencia is biztos tájékozódást szerezhessen a társadalomtudomány legújabb vívmányairól. Bizunk a társadalomtudományi társaság életrealitásában, hogy e célt nem fogja szem elől téveszteni. A könyvtár különben nyilvános, s nem csupán a társadalomtudományi társaság tagjai, de mások is használhatják. A katalógus dr. Szabó Ervin műve, kinek e téren való szakmunkássága már ismeretes. G. A.

1. **Bücher Karl:** *Der deutsche Buchhandel und die Wissenschaft. Denkschrift im Auftrage des Akademischen Schutzvereins verfasst. Dritte vermehrte und verbesserte Auflage.* Leipzig, 1904. B. G. Teubner. 8°. XII, 2, 364 l. Ara vászon borítékban 3 M.

2. **Trübner Karl:** *Wissenschaft und Buchhandel. Zur Abwehr. Denkschrift der deutschen Verlegerkammer unter Mitwirkung ihres derzeitigen Vorsitzenden Dr. Gustav Fischer in Jena.* Jena, 1903. Gustav Fischer. 8°, III, 128 l. Ára 0'80 M.

E czímben leirt két munka nagy jelentőségű kulturális harc emléke, mely Németország könyvkereskedelmi viszonyai körül zajlott le a közel multban, anélkül, hogy végleges eredményre vezetett volna. Minthogy könyvkereskedelmünk, a némettel sok tekintetben kapcsolatos, nem lesz fölösleges kissé tüzetesebben foglalkozni e küzdelemmel annál is inkább, mert utjabban hazánkban is mutatkozik egy-egy, a németországi vita folyamán fölismert kóros jelenleg.

Bücher Károlynak, a lipcsei egyetem híres professzorának kiváló dolgozata, mely rövid félév alatt három kiadást is ért, az »Akadémiai védegyelet« megbizásából készült. Ez az egyesület *Woch A.* akkori lipcsei egyetemi rektor kezdeményezésére 1903 április 14-én alakult meg a német főiskolai tanárok eisenachi kongresszusán s azt tűzte ki célul maga elé, hogy a könyvkiadók és kereskedők ringmozgalmi folytán megromlott német könyvkereskedelmi viszonyokat hathatósan orvosolják s hogy egyszerűsmind a német tudományos világnak szellemi termékei áruba bocsátása körül döntő befolyást szerezzenek.

Bücher kitünően megírt röpiratában első sorban a könyvvasárlóknak járó árendemény indokolatlan megszorításával foglalkozik, mert szerinte ezzel mérték a legnehezebb csapást a tudományos világra. Ismeretes, hogy a könyvek bolti árából kétféle árleengedést nyújtanak; az egyiket a kiadók adják a könyvkereskedőknek, a másikat ez utóbbiak rendes vásárló közönségüknek. A vásárlók rabattja akkor keletkezett, a mikor még az egyes könyvkiadók maguk voltak a könyvkereskedők s a vásárok

alkalmával csere útján ívet iv ellenében szereztek be egymás kiadványaiból. Ha tehát egyik vagy másik jutányosabban állította elő a maga kiadványait, úgy természetesen a másét is olcsóbban adhatta. A könyvvarusok azonban csakhamar készpénzen vették a kiadványokat, különféle százaléknyi, de rendszeren $33\frac{1}{3}$ vagy 25% -os árengedménnyel. Ámde a vásárlók rabattját továbbra is fentartották; eltörlésére hasztalan törekedtek az 1802/4. és 1847/48. években. Ellenkezőleg jelentősége folyton emelkedett. Nemcsak készpénzfizetésnél s nagyobb rendelkezéseknél engedélyezték a rabatot, hanem számlára vett s egyes köteteknél is. Az árengedmény Berlinben a század 50-es éveiben $20-25\%$ -ra rúgott, de némely üzletben $33\frac{1}{3}\%$ -ra is emelkedett. Egyöntetűség a német könyvkereskedésben ebből a szempontból nem volt. Néhol az engedményt csupán a vevő felszólítására adták meg, vagy ha a számla bizonyos összegre rúgott. Ha a vidéki kereskedők az engedményt megtagadták, a vevő berlini vagy lipcei czégektől is beszerezhetette szükségleteit s ilyenkor $15-20\%$ -kal jutányosabban vásárolhatóit. Ez az állapot még a múlt század 80-es éveiben is fennállott, a min nem kell csodálkoznunk, ha tekintetbe vesszük, hogy a könyvkereskedő mily nagy előnyben van a többi viszontelárusítóval szemben, a kiknél pedig szintén szokásos az árengedményezés. A könyvkiadók által viszontelárusítóknak engedélyezett rabatt u. i. $25-50\%$ közt ingadozik, a mi a többi kiskereskedőnél szokásos számítás szerint, $33\frac{1}{3}-100\%$ -os bruto nyereséget jelent. Ily magas százaléku bruto jövedelmet csupán az üveg- és porcellán kereskedő közelít meg némileg; csakhogy ezeknél az árúk törekenységét is figyelembe kellene vennünk, a mi jelentékenyen apasztja a nyers bevétel összegét. Nem szabad továbbá figyelmen kívül hagynunk a többi kereskedelmi ágak négyszerte rosszabb hitelviszonyait s továbbá azt a körülményt, hogy míg a többi kereskedő bevételével arányos munkát végez, addig a könyvvarus ép annyit fárad, ha egy 1 márkás röpiratot, vagy egy 8 márkás Baedekert ad el, de keresete az első esetben 33 pfenniget, utóbbi esetben azonban 3 márká 20 fillért teszen ki. Erősen a könyvvarus javára billenti a mérleget még az is, hogy a kiadó ugyanakkora hasznot engedélyez neki, akár 10, akár 10,000 márkáért vesz tőle évenként, hacsak nem parti-árúkról van szó.

Mindazonáltal a német könyvkereskedők börzeegyesülete sehogy sem tudott belenyugodni a vevők árengedményébe s 1882 óta folyton korlátozta, bojkottal fenyegetve azokat a kiadókat és viszonteladókat, a kik rendeleteinek ellenszegülni merészelnének. Így sikerült a vásárlók árengedményét előbb 10, majd 5, végül 2% -ra szorítani, a nyilvános könyvtárakét pedig, csekély kivétellel, 5% -ban megállapítani. Mindazok a könyvkereskedők, a

kik magasabb %-ú árengedményt adnak, vagy a börzeegyesület-től megszábotott száztólit vevőiknek önkényt felajánlják, esetleg nyíltan hirdetik: tiszteségtelen versenyzőknek (Schleuderer) tekintetnek s vagy pénzbírsággal sujtatnak, vagy az egyesület kebeléből kizáratnak. E kizárás eredményei, hogy a kiadók az árkedvezményt a sujtottaktól megvonják s az egyesület úgy hivatalos lapját, mint egyéb segédeszközeit megtagadja tőlük. Az esetleges visszaélésekről a börzeegyesület elnöksége a konkurrens könyvtárosok följelentéseiből értesül, a kiket minden nemesebb érzést sértő módon bátorít a kémkedés és besugás áldatlan munkájára. Hogy pedig a vásárló közönség ne tájékozódhassék a könyvkereskedők beszerzési viszonyairól, 1901 december hava óta a nyilvánosságtól elvonták a Börsenblattot, a mi teljesen önkényes, a jelenlegi viszonyokkal ellentétes eljárás: hiszen számtalan egyéb, detail árúczikk nagybani áráról napnap után felvilágosítanak a hírlapok idevágó rovatai!

S mind e drákói, a mai ipari és kereskedelmi szabadsággal össze nem férő intézkedések egy szervezetében jórészt elavult testületnek: a sortiment-könyvkereskedésnek állítólagos javára szolgálnak. De hogy a dolog nem így áll: azt *Bücher* fényesen beigazolja. Állításai és következtetései gazdag adatgyűjteményen nyugosznak, melyeket nagyrészt »kézirat gyanánt« nyomtatott könyvekből, »bizalmas« körlevelekből, sőt az eltitkolt Börsenblattból is merített. A sortiment kereskedők anyagi bajai ezek szerint nem a vevők árengedményében, hanem az üzletek egészen elszaporodásában s minden irodalmi ágat felölelő munkakörében gyökereznek. Ha a német birodalom hivatalos népszámlálási eredményeit tekintjük, azt tapasztaljuk, hogy míg 1875-ben a könyv- és zeneműkereskedések száma 3220-ra rúgott, melyek 10,590 embert foglalkoztattak, 1882-ben 4426-ra emelkedett 14,481 munkaerővel, 1895-ben pedig 8425-re, 24,692 főnyi személyzettel. Százalékban kifejezve, 1875 és 1882 közt az üzletek 37·4%-kal s a személyzet 36·7%-kal emelkedtek, holott a lakosság szaporodása csupán 7·5%-ot tett ki; 1882 és 1895 közt pedig az üzletek 90·3%-kal, a személyzet 70·5%-kal s a lakosság 13·7%-kal növekedtek. Az első korszakban tehát ötszörte, a másodikban meg épen hétszer erősebb volt a könyvkereskedések gyarapodása, mint a szó legszűlesebb értelmében vett vásárló közönségé. Ha pedig üzemberendezésük szempontjából vizsgáljuk a szaporodást, azt tapasztaljuk, hogy épen az inczi-finczi üzletecskék, melyek csak egy személyt, a gazdát foglalkoztatnak szaporodtak ijesztő mértékben; ezek száma 1882-ben 1771 volt, 1895-ben pedig 4587, vagyis a gyarapodás kerek 159%! Hogy a jelenlegi ringmozgalmak közt az apró-cseprő üzletek még jobban elszaporodtak, az csak természetes: hiszen a szabad verseny elfojtása, a kedvező

hitelviszonyok s a tiszta jövedelem szokatlanul magas százalékaránya (16·4⁰/₀) boldog-boldogtalant erre a pályára szabadít. A börzeegyesület — írja *Bücher* — »az által, hogy rendszabályai-val a kereskedelem legfontosabb funkciójában, az áralakulás-ban, a fogyasztó közönséggel szemben a szabad versenyt elfojtotta, míg a kiadó és könyvkereskedő közt fenntartotta, a túltömöttség baját egyre növelte s a gyöngye üzemek beláthatatlan szaporodásának nyitott utat.« A könyvesboltok ezen mesterséges szaporodása folytán persze mindinkább megoszlik a megrendelések száma s előáll az az anomália, hogy a közönségnek ugyanazon városkában 3—4 kereskedőt is elkéne tartania, holott szükségleteit egyetlen üzletből is kényelmesen fődözhetné. Hogy tehát a kis forgalom daczára is megélhessenek a könyvkereskedők, ahhoz nem sokára a teljes bolti ár sem lesz elegendő: fel kell majd emelni a könyvvarusi százalékot, a mit ismét csak a fogyasztó közönség fog megszynyleni.

Pedig a könyvek ára már most is fölötte magas Németországban, úgy a tudományos, mint a modern szépirodalom terén. Ezt néhány érdekes számadattal bizonyítja a szerző, a mit röviden mi is összefoglalunk. Ha pl. a legelterjedtebb angol, francia és német nemzetgazdasági kézikönyvek árát összehasonlítjuk, arra az eredményre jutunk, hogy a német munkák az angoloknál 43⁰/₀-kal, a francziáknál pedig 66⁰/₀-kal drágábbak. A Mühlbrecht-féle jogi bibliográfia alapján meg kiderül, hogy 1903-ban a németországi szakirodalom 23·6⁰/₀-kal drágább mint az olasz és 27¹/₂⁰/₀-kal drágább mint a francia, sőt még a hollandinál is majd 27⁰/₀-kal drágább, pedig ez utóbbinak nyelvterülete jóval szűkebb határok között mozog. Az első példánál a szótagok száma, a másodiknál az ivéké volt irányadó. — Ha csak Németországot tekintjük, akkor is azt tapasztaljuk, hogy a könyvek ára rohamosan növekedett. A filozófia, theologia, jogtudomány s történelem körébe vágó irodalom pl. 1870 és 1900 közt átlag 23¹/₈⁰/₀-kal növekedett.¹

De föltéve, a mi igen valószínű, hogy mint eddig, ezentúl is növekszik a könyvek ára, kétséges, hogy a Sortiment-kereskedők mai nehézkes szervezetükkel továbbra is fentarthatják magukat az élet viharában. Az árengedmény eltörlése megakadályozta a szabad versenyt, de nem gátolhatta meg újabb, bár nem mindig helyeselhető kereskedelmi tényezők fellépését, melyek már is súlyos csapást mértek a maradi könyvkereskedőkre. Ezek első sorban a nagy árúházak, bazárok, melyek főként az ú. n. kenyér-

¹ A mi a modern szépirodalmat illeti, *Bücher* megelégszik annak egyszerű konstatálásával, hogy a jobb nevű német regényírók 1—1 munkája 6—8 márkába is kerül, míg a francziáknál az egyöntetű 3·50 frankos ár már régen általánossá vált.

kereseti cikkeket, minők az olcsó klasszikusok, ajándékművek, ifjúsági iratok, ragadták magukhoz. Veszedelmes versenyüknek mi sem állhatja útját: mert feltéve, hogy sikerülne bojkottot kierőszakolni ellenük, e nagyszabású vállalkozók egyszerűen a könyvkiadást is felvennék üzemük körébe s óriási forgalmuk révén hihetetlen olcsón szolgálnák ki vevőiket. — Egy másik veszélyes intézmény a könyvekben utazó ügynököké, melyet első sorban a vállalkozó kedvű kiadók foglalkoztatnak, a kik ily módon sózzák a közönség nyakára a népszerűsített tudomány vaskos köteteit, a terjedelmes lexiconokat s az olcsó klasszikusokat. Ez ügynökök agilitása határtalan s a sokkalta nagyobb kiadások daczára, oly meseszerű üzleti eredményeket értek el, a minőt a tehetetlen könyvkereskedők még csak nem is álmodhatnak. A lipcsei *Bibliographisches Institut* pl. 1885—1893. években közel 31 millió márkás forgalmat ért el ügynökök és *colportage* segítségével, a mi több mint 1000 kisebb kaliberű könyvesbolt 1000 forgalmának felel meg. S ez a veszedelem egyre jobban terjed; a részletfizetéssel dolgozó ügynökök már a tudományos irodalomra is rávetették magukat s főleg az egyetemi diákság körében hódítottak nagy klientéliát. — Ugyancsak a könyvkereskedőket károsítja meg a modern antikvariatus, mely úgy a tudományos mint a népszerűsítő irodalom termékeit, néhány hóval megjelenésük után, fölös számmal dobja a piacra, még pedig igen leszállított áron. Raktáruk részben az ügynökök által a közönségre erőltetett nagyszabású munkákból kerül ki, melyek alig néhány hó múlva a vevő fizetőképtelensége folytán az antikváriushoz vándorolnak; részben a kiadóktól óriási árleszállítással átengedett könyvekből alakul, melyeknek sokszor megvan a belső értékük, de kedvezőtlen külső körülmények folytán nem volt kelendőségük. De mindezeknél komolyabb veszedelem fenyegeti a sortiment-kereskedést a most még csak kezdetben álló hírlapi könyvkereskedések részéről. Néhány kiadó u. i. megkísérelte, hogy a hírlapok kiadóhivatalát használja fel egyes politikai, történeti vagy hazafias iratok terjesztésénél. Ily módon egy »politikai ABC-ből« több mint 20.000 példány fogyott el, míg rendes könyvárusi úton alig 10 darabnak akadt vevője. Egy ifjúsági lap kiadója ily módon 50.000 példányt adott el a kiadásában megjelent daloskönyvből, míg a könyvkereskedők alig öt ezret tudtak eladni belőle. S ez a rendszer rendkívüli fejlődésre képes. A szakirodalom nagy részét pompásan lehetne közvetíteni az illető szaklapok útján s ezt az utat már tényleg követik is egyes esetekben.

A sortiment-kereskedés helyzete tehát valóban szomorú s nem túlzás *Bücher* részéről, ha még sötétebbnek festi jövőjét. Az újabb kartellek rossz pénzügyi viszonyaikon alig segítenek, de annál többet rontanak erkölcsi tekintélyükön. Hála a börzeegye-

sület törekvéseinek, valóságos kém-rendszer fejlődött ki a könyvkereskedők testületében, az alattomos besúgások rohamosan emelkednek s az egyesület ítélő-bizottsága folyton működik, akár csak a *guillotine* a rémuralom idején. A könyvkereskedők pedig, minthogy a szabad versenynek elválták az útját, mindenféle kerülővel játszáik ki a saját »érdekük«-ben kötött trösztöket. Egy kiadó pl. az »ismeretlen jóltevő« cseléhez folyamodott, a ki 3000 márkányi adományával lehetővé tette, hogy a kevésbbé vagyonosak 25°/_o-os árengedményben részesüljenek; mások ezer számra kínálják »a felvágott, de teljesen jó karban lévő példányokat«, 20—30°/_o-kal a bolti áron alul. Hogy az eféle, sokszor vásári hangú hirdetések mennyire aláássák az egész testület tekintélyét, kereskedői hírnevét, az elképzelhető.

Ám azért a legnagyobb veszteség mégis a tudományos világot éri, úgy annak fogyasztó, mint termelő részében. A fogyasztókat, mert könyvszükségleteiket az eddiginél korlátozottabb mértékben szerezhetik be csupán, a szerzőket, mert minimális anyagi hasznuk, sőt gyakran áldozatkészségök daczára, még attól az erkölcsi diadaltól is megfosztja, hogy műveik kellőképp elterjedhessenek. S a keserűséget még fokozza az a körülmény, hogy a külföldi tudósok olcsóbban juthatnak e szellemi kincsekhez, mert hiszen a börzeegyesület ringjének csupán a birodalom határain belül van hatalma. S így előáll az az anomália, hogy a német könyvek nemcsak a külföldi könyvkereskedők boltjaiban olcsóbbak, hanem a németekben is — föltéve, hogy külföldről rendelik őket! Hogy ezt a lehetetlen állapotot a német tudományos világ nyugodtan nem tűrheti, az természetes; azért örömmel üdvözöljük az »Akadémia védegyelet« megalakulását, mely hálózatát a német birodalomra, Ausztriára és Svájcra kiterjesztve, fel akarja venni a küzdelmet az igazságtalan ringmozgalmak ellenében. Kétségtelen, hogy ha tagjai többségét ugyanaz az agilis tevékenység érzete hatja át, a mely *Bücher* könyvének minden sorában lüktet, küzdelmük meddó nem marad.

»Szólj igazat s betörök a fejed«, a nép bölcsességének ezen axiomája most is valóra vált. *Bücher* sok igazságot vágott a német könyvkereskedelem szemébe, mely eddig csak a dicséret émelvítő tömjénéhez volt szokva — az egyesületi bankettekén. Nosza megindult az agitáció az érdekeltek körében s a folyóiratok, hírlapok hasábjain, de meg kisebb nagyobb röpiratokban is a viszonyválaszok egész özönét zúdították a szerző nyakába. Kifigurázták »kathedrai bölcsességét« s »rabulisztikus abszurdumait«; szemforgató Tartufe-ök módjára hangsúlyozzák az »adott szó szentségét«, mely a »titkos iratok« kézreadásával csorbát szenvedett; mindenféle személyes indokokat tulajdonítanak neki — csak érvei érdemleges czáfolatába nem bocsájtkoznak, »mert«

— mint naivul mondják — »tartalmilag megtámadhatók.« E szennyes szóáradatból alig 1—2 irat válik ki nyugodtabb hangjával s tárgyilagosabb fejtegetéseivel; ezek közül *Trübner Károly* straszburgi kiadónak hivatalos jellegű felszólalására terjeszkedünk ki csupán s azt hiszszük, ezzel eleget tettünk az *audiamur et altera pars* elvének.

Trübner emlékirata sok figyelemre méltót tartalmaz, de a mint már *Paulsen*¹ megjegyezte, nem tartotta kellőképp szemre előtt *Bücher* fejtegetésének főeredményét, mely mint láttuk, abban áll, hogy föltárja előttünk a korlátlan kereskedelmi szabadság s korlátolt eladási ár közti feneketlen örvényt, melyet a legnagyobb, szinte végtelenségig fokozódó áldozatok útján sem lehet áthidalni. Így azután elveszti minden jelentőségét *Trübner* érdekes összeállításai, melyből kiviláglik, hogy pl. 15. straszburgi egyetemi tanár évi könyvszámlájában, az eredmény leszállítása fejenként 4—20 márkányi többletet okozott. Ez tényleg csekélység akkor, a midőn egy régi és munkás kereskedelmi osztály megmentéséről van szó, habár a közmondás szerint »kis patakokból lesz a nagy folyó« s az árendedmény redukálása az egész német nyelvterületen évi 6 milliós többletet jelent; de a mikor, mint jelen esetben is kiderül, hogy ez a kereskedelmi osztály, a mai állapotok közt valóságos Danaidák hordója, akkor beláthatjuk, hogy még a legcsekélyebb anyagi áldozat is esztelen pazarlásnak minősíthető.

A laikusra nézve úgy látszik mintha több igazságot tartalmazna *Trübner* ama törekvése, hogy a könyvárak 23¹/₃%-os emelkedését a szedés drágulásával hozza kapcsolatba. Szerinte az egyszerű szedés 16'45°,_o-kal, a tudományos könyvekben használt vegyes szedés pedig 70—100%-kal drágult meg 1870 óta. *Bücher* maga is érezte ennek az érvnek tetszetős voltát s azért műve 3-ik kiadásában tüzetes elemzés alá vetette. Vizsgálódásának eredménye *Trübner*-re nézve korántsem kedvező. Ebből kiviláglik, hogy a szedés drágulásának maximuma (100%) is csak 18% áremelésre jogosít, föltéve, hogy a kiadott könyvpéldány száma ugyanakkora (pl. 100), mint volt, vagy lett volna 1870-ben. Igen ám, csak hogy a német birodalom lakossága 1870—1900 közt 37¹/₃%-kal emelkedett, a mihez a kivándoroltak közel negyedfél millióját s a németül olvasó külföldiek egyre növekvő számát hozzácsapva, ez a száztöli 50-re bátran kiegészíthető. Ez pedig annyit jelent, hogy az egyes könyvkiadványok példányszámának is 50%-kal kell emelkednie, a miből következik, hogy az ár emelkedése, ha e kulcs szerint jelenleg 1500 példány erejű a kiadvány, jogosan csak 13%-ra tehető. Sima szedésnél pedig, e kulcs alapján, nemcsak

¹ Deutsche Litteraturzeitung. XXIV. é. 2981. h.

hogy semmiféle áremelésnek nincs helye, hanem jog szerint még $16\frac{2}{3}\%$ -os csökkenésnek kellene beállania.

A könyvek áremelkedésének egy másik okára, a túltermelésre nézve *Trübner* osztja *Bücher* nézetét, csak előidézése magyarázatában térnek el egymástól. *Trübner* természetesen a szerzőket okolja vele, a kik a kiadók valóságos rémei. Túlprodukczióról panaszkodunk és jogosan, holott a kiadók több mint $\frac{5}{6}$ -át a beérkezett kéziratoknak köszönettel visszautasítják s a mit elfogadnak, az is sokszor inkább az író neve, udvariassági kényszer, vagy egyéb mellékkörülmények következtében lát napvilágot. *Bücher* viszont az »eszmékben gazdag« kiadók és »szerkesztők« túlkapásaiban látja a baj legfőbb forrását, a kik nyakra főre dobják piacra sokszor vásári tákalmányaikat s ezzel nem ritkán tönkre teszik 1—1 hasonló tárgyú, igazán tudományos dolgozat jövőjét. Elismeri azonban ő is, hogy némileg a szerzők is ludasak a dologban, a mikor 2—3 íves apró-cseprő speciális tanulmányait külön »könyvek« alakjában hozzák forgalomba, holott azoknak csupán folyóiratokban vagy gyűjtelékes sorozatokban volna helyük. De hogy ez utóbbi esetben a kiadók mintegy a tudomány mátyrjainak volnának tekintendők, a mint ezt *Trübner* szeretné föltüntetni, az ellen *Bücher* erőlyesen tiltakozik. Hiszen az ilyen speciális dolgozatokért a szerzők többnyire nem kapnak díjazást, sőt gyakran a nyomtatás költségeit is fődözik, a mi csak a kiadvány eladásából térül vissza, jobbára csekély töredékben.

Ime a főbb pontok melyekben *Trübner* ellenfelét támadni igyekszik: hogy nem sok szerencsével, az úgy hiszem eléggé kiviláglott fejtegetéseink során. Csupán egyetlen pontban adhatunk igazat a strassburgi kiadónak. *Bücher* tényleg igen hevesen beszél, sőt néha bizonyos nyersség is vegyül szavába, a mi »emlékiratát« inkább »vitairattá« avatja. De hát a temperamentumos írótól ezt nem vehetjük zokon: az Igazság végre sem finnyás szalonhölgy, hogy okvetlen frakkban és fehér *glacé* keztyűvel közeledjünk hozzá.

Dr. Gulyás Pál.

Mittheilungen des österr. Vereins für Bibliothekswesen.

Ez a kitünő szakfolyóirat már nyolczadik évfolyamába lépett s mi őszintén beismerjük, hogy mulasztást követtünk el, midőn oly hosszú időn át nem hívtuk fel rá a figyelmet. Mert eltekintve az egész vállalatnak magas színvonalától, már maga az a körülmény, hogy az osztrák könyvtárakkal kapcsolatos történeti kérdések nem egyszer szoros vonatkozásokat mutatnak magyarországi dolgokkal, úgyszólván kötelességünkké teszi, hogy közleményeit figyelemmel kísérjük. Az időhöz nem kötött füzetekben megjelenő folyóiratot a pezsgő életet élő osztrák könyvtári szakgyelet adja ki. Az első két évfolyamot (1897—1898) Dr. *Donabaum*